

Лазарєв Владислав Олександрович

декан факультету,
кандидат юридичних наук

Сидорова Ельвіра Олександрівна

заступник декана факультету
підготовки фахівців
для підрозділів стратегічних розслідувань
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук

ДО ПИТАННЯ ВИЗНАЧЕННЯ ЗЛОЧИННОЇ СПІЛЬНОТИ ЯК СУБ'ЄКТА ВЧИНЕННЯ КОРУПЦІЙНИХ ДІЯНЬ

Корупція є дуже негативним та поширеним явищем у будь-якому суспільстві. Кримінальні правопорушення даної категорії є найбільш небезпечним проявом корупційних діянь. Їх вчинення дестабілізуюче впливає на усі соціальні сфери держави. Крім того, з внесенням змін до Кримінального кодексу України, зокрема, терміну «злочинна спільнота», виникає необхідність дослідити поєднання визначеного поняття з процесом вчинення та розслідування корупційних діянь.

Стосовно визначення поняття злочинна спільнота, ми підтримуємо позицію А. І. Дольової, яка формулює дану категорію як об'єднання осіб, що вчиняють чи вчиняли злочини, та інших для консолідації злочинного середовища; підтримки його норм та звичаїв; здійснення не заснованого на законі контролю за різними групами осіб, об'єктами, сферами діяльності та територіями; розвитку взаємозв'язків у кримінальному середовищі, в тому числі серед осіб, утримуваних у кримінально-виконавчих установах, слідчих ізоляторах та ізоляторах тимчасового утримання; для забезпечення протиправних інтересів чи протиправними засобами в органах державної влади, інших державних, громадських структурах, органах місцевого самоврядування, організаціях будь-яких форм власності [2, с. 377].

Також доречною є думка О. Батурицької, яка наголошує на тому, що організована злочинність в її національних та транснаціональних проявах була і залишається глобалізаційним викликом та серйозною загрозою національній безпеці окремих держав, які намагаються максимально зосередити свої організаційні, кадрові, фінансові зусилля на діяльності з контролю за організованою злочинністю, шукають нові шляхи реагування на її видозміни, вивчають досвід інших країн у сфері протидії цьому феномену [1, с. 190]. Тобто злочинні спільноти, як вид організованої злочинності, посягає на різноманітні сфери життєдіяльності населення та має транснаціональний характер.

Ми підтримуємо позицію вчених, які виділяють наступні види злочин-

них спільнот: 1) група без попередньої змови; 2) група з попередньою змовою; 3) організована злочинна група (ОЗГ); 4) злочинна організація. Автори пропонують організовані групи для вчинення таких злочинів можна додатково розподілити на суто національні (українські) й транснаціональні, члени яких діють на території України [5]. В той же час, необхідно розуміти, що вчинення корупційних правопорушень має свою специфіку, яка буде відображатися й на ознаках злочинної спільноти.

Стосовно ознак, цікавою є думка А. Л. Осипенко, яка наводить наступні визначальні фактори діяльності таких груп: 1) гнучке керування; 2) відносна рівноправність учасників групи, можливість змінення статусу (ролі) залежно від ситуації; 3) здатність до швидкого змінення складу групи та перерозподілу ролей; 4) швидкість відновлення втрачених злочинних зв'язків; 5) здатність виконувати те саме злочинне завдання застосуванням різного комплексу дій [6, с. 14].

В той же час, не слід забувати, що зараз специфічною ознакою організованої злочинності є те, що все частіше об'єднання злочинців взаємодіють у рамках вільних мережних структур, а не ієрархічних злочинних угруповань. З цього приводу, О. Ю. Шостка зазначає, що організація саме злочинної діяльності відбувається за допомогою мережі злочинців, яка відзначається постійним членством і високою адаптацією до політичних, економічних, соціальних змін у суспільстві, відсутністю централізованої системи контролю, що має переваги перед традиційними організаційними структурами завдяки гнучкості, адаптивності, швидкості реагування. Отже, можна говорити про нову рису сучасної організованої злочинності — мережну організацію злочинної діяльності стійких злочинних об'єднань [7, с. 36].

Переходячи безпосередньо до поєднання терміну «злочинна спільнота» за корупційними діяннями необхідно одразу наголосити, що ми підтримуємо позицію В. Куца стосовно визначення корупційного злочину як передбаченого кримінальним законодавством України корупційного правопорушення, за яке встановлено кримінальну відповідальність. Автор наголошує на тому, що корупційним є лише такий злочин, склад якого містить наведені вище обов'язкові ознаки корупції, а за його вчинення передбачено певні кримінально-правові санкції. Якщо в злочинному діянні відсутня хоча б одна з таких ознак, його не можна вважати корупційним та відобразити у відповідній антикорупційній статистиці [3, с. 35].

До ознак корупційних злочинів можна віднести: об'єктивні: завдання шкоди об'єкту – інтересам однієї чи кількох держав та суспільства у цілому; вчинення неправомірних дій: пасивні дії – використання публічною посадовою особою своїх службових обов'язків; активні дії – надання такій особі неправомірної переваги іншою особою задля досягнення неправомірних цілей; дії, що супроводжують згадані корупційні діяння, – співучасть у вчиненні вказаних дій; суб'єктивні: спеціальний суб'єкт – публічні посадові особи, та загальний суб'єкт – будь-які особи, які своїми пропозиціями, обіцянками, наданням неправомірної вигоди схиляють до вчинення вказаних неправомірних

дій спеціальним суб'єктом; умисність; корисливий мотив – отримання шляхом використання публічною посадовою особою неправомірних переваг для себе особисто чи для інших фізичних та юридичних осіб, а з іншого – досягнення бажаного результату у вигляді вчинення спеціальним суб'єктом неправомірних дій чи утримання від вчинення обов'язкових дій [4, с. 46].

Відносно окремих елементів складу корупційних правопорушень необхідно зазначити, що існує відповідний розподіл суб'єктів їх вчинення на загальних та спеціальних. Зокрема, активні корупціонери – це загальні суб'єкти злочину, тоді як пасивні є спеціальними його суб'єктами (службові особи, особи, які надають публічні послуги, тощо). Злочинні спільноти якраз і будуть виступати активними корупціонерами, які будуть вчинювати досліджувані кримінальні правопорушення для забезпечення власної злочинної діяльності.

Підводячи підсумок, зазначимо, що вчинення корупційних правопорушень негативно впливає на усі сфери діяльності держави та соціуму. Їх вчинення злочинними спільнотами є найбільш небезпечним, адже пов'язане з посадовцями високого рівня і, в зв'язку з цим, більш складне у викритті та розслідуванні. Тому в подальшому необхідно розробити дієві методи та засоби виявлення діяльності злочинних спільнот у розрізі вчинення корупційних діянь.

1. Бахуринська О. Поняття «злочинна спільнота»: проблеми правового та кримінологічного визначення. *Підприємство, господарство і право*. 2020. № 1. С. 190–195.

2. Долгова А.И. Избранные труды / сост. В.В. Меркурьев, О.А. Евланова, А.С. Васнецова, Д.А. Соколов; Акад. Ген. прокуратуры РФ. Москва, 2017. 402 с.

3. Куц В. Поняття корупційних злочинів та їх види / В. Куц, Я. Триньова. *Вісник національної академії прокуратури України*. 2012. № 4. С. 32–36.

4. Медвецька О. Поняття, ознаки та види корупційних злочинів, їх особливості відповідно до актів міжнародного законодавства. *Підприємство, господарство і право*. 2015. № 7. С. 42–48.

5. Транснациональная организованная преступность: дефиниции и реальность: монография. За ред. В.А. Номоконов, Владивосток, 2001. 375 с.

6. Осипенко А.Л. Организованная преступность в сети Интернет. *Вестник Воронежского Института МВД России*. 2012. № 3. С.10-15.

7. Шостко О. Ю. Мережна організація – сучасна риса організованої злочинності. *Питання боротьби зі злочинністю* : зб. наук. пр. Х. : Право, 2011. Вип. 22. С. 34–42.